

**DENOV TUMANINING SURXONDARYO VILOYATI IQTISODIYOTIDA
TUTGAN O`RNI VA ISTIQBOLLARI (KOMPLEKS TAHLIL)**

Termiz davlat pedagogika instituti

Tabiiy va aniq fanlar fakulteti

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari Ta'lim yo'nalishi

Geografiya fanlar nomzodi professor V.B

Yakubov O'tkir Shermamatovich

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Yo'ldosheva Laylo

Annotatsiya: Mazkur maqolada Denov tumanining Surxondaryo viloyati iqtisodiyotida tutgan o'rnini kompleks tarzda tahlil qilingan. Tumanning geografik joylashuvi, qishloq xo'jaligi, sanoat, tadbirkorlik, transport va xizmat ko'rsatish sohalaridagi salohiyati yoritilgan. Shuningdek, hududning iqtisodiy rivojlanish istiqbollari, investitsion imkoniyatlari hamda mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil etilgan. Tadqiqot natijasida Denov tumanining viloyat iqtisodiyotidagi ahamiyati yuqori ekanligi hamda kelgusida sanoat, turizm va qishloq xo'jaligi sohalarini modernizatsiya qilish orqali hudud iqtisodiyotini yanada rivojlantirish mumkinligi asoslab berilgan. Kalit so'zlar: Denov tumani, Surxondaryo viloyati, iqtisodiyot, qishloq xo'jaligi, sanoat, tadbirkorlik, investitsiya, infratuzilma, transport, turizm.

Kalit so'zlar: Denov tumani, Surxondaryo viloyati, iqtisodiyot, qishloq xo'jaligi, sanoat, tadbirkorlik, investitsiya, infratuzilma, transport, turizm, eksport, xizmat ko'rsatish, agroiqtisodiyot, hududiy rivojlanish.

Аннотация: В данной статье комплексно проанализирована роль Деновского района в экономике Сурхандарьинской области. Освещены географическое положение района, потенциал сельского хозяйства, промышленности, предпринимательства, транспорта и сферы услуг. Также рассмотрены перспективы экономического развития территории, инвестиционные возможности, существующие проблемы и пути их решения. В результате исследования обосновано, что Деновский район занимает важное место в экономике области, а дальнейшее развитие промышленности, туризма и модернизация сельского хозяйства будут способствовать повышению экономического потенциала региона.

Ключевые слова: Деновский район, Сурхандарьинская область, экономика, сельское хозяйство, промышленность, предпринимательство, инвестиции, инфраструктура, транспорт, туризм, экспорт, сфера услуг, агроэкономика, региональное развитие.

Annotation: This article provides a comprehensive analysis of the role of Denov district in the economy of Surkhandarya region. The geographical location of the district, as well as its potential in agriculture, industry, entrepreneurship, transportation, and service sectors are highlighted. The study also examines the prospects for economic development, investment opportunities, existing problems, and ways to solve them. The research results show that Denov district occupies an important place in the regional economy, and further modernization of industry, tourism, and agriculture can significantly contribute to the sustainable economic development of the area.

Keywords: Denov district, Surkhandarya region, economy, agriculture, industry, entrepreneurship, investment, infrastructure, transportation, tourism, export, service sector, agro-economics, regional development.

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotida hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir viloyat va tuman o'zining tabiiy resurslari, geografik joylashuvi, ishlab chiqarish salohiyati hamda mehnat resurslari bilan mamlakat taraqqiyotiga hissa qo'shadi. Surxondaryo viloyati janubiy hudud sifatida qishloq xo'jaligi, savdo, transport va sanoat tarmoqlarining rivojlanishi bilan ajralib turadi. Ushbu viloyat tarkibidagi Denov tumani esa iqtisodiy salohiyati, qulay geografik o'rni va aholi sonining ko'pligi bilan muhim hududlardan biri hisoblanadi.

Mavzuning nazariy asoslari : Hududiy iqtisodiyot nazariyasiga ko'ra, har bir hududning iqtisodiy rivojlanishi uning tabiiy resurslari, geografik joylashuvi, demografik holati, ishlab chiqarish salohiyati va infratuzilmasiga bog'liq bo'ladi. Iqtisodiyotni hududlar kesimida o'rganish orqali ma'lum bir hududning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash mumkin. Shu jihatdan Denov tumanining iqtisodiy salohiyatini o'rganish hududiy rivojlanish masalalarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega.

- 2020-2022 yillarda Denov tumanida yo'l-transport infratuzilmasi va aholiga avtotransport xizmatlari ko'rsatish tizimini, ichimlik suvi va oqova suv ta'minotini, elektr energiya ta'minoti tizimini, tabiiy gaz ta'minotini yaxshilash hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar;

- 2020-2022 yillarda Denov tumanida maktabgacha ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari, sog'liqni saqlash, kasb-hunar kollejlarning moddiy texnika bazasini rivojlantirish yangi bino inshootlar qurish va boshqa turdagi ijtimoiy soha obektlari holatini yaxshilash borasida amalga oshiriladigan chora-tadbirlar;

- 2020-2022 yillarda Denov tumanida irrigatsiya va melioratsiya tizimlarini yaxshilash borasida amalga oshiriladigan chora-tadbirlar;

•2020-2022 yillarda Denov tumanida qurilish, obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish, ko'p qavatli uy-joylarni ta'mirlash, hududlarini obodonlashtirish borasida amalga oshiriladigan chora-tadbirlar;

Hududiy iqtisodiy rivojlanish nazariyalarida ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish, resurslardan samarali foydalanish, transport infratuzilmasini rivojlantirish va investitsiyalarni jalb etish asosiy omillar sifatida qaraladi. Denov tumanining iqtisodiy rivojlanishida ham aynan shu omillar muhim rol o'ynaydi. Tumanning qulay iqlim sharoiti qishloq xo'jaligini rivojlantirishga imkon bersa, transport yo'llari va chegaraga yaqin joylashuvi savdo-iqtisodiy aloqalarni kengaytirishga xizmat qiladi. Nazariy jihatdan hudud iqtisodiyotining rivojlanishi sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarining o'zaro integratsiyasiga bog'liq hisoblanadi. Denov tumanida agrar tarmoq yetakchi o'rinda bo'lsa-da, qayta ishlash sanoati, kichik biznes va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishi iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu sababli hudud iqtisodiyotini kompleks tarzda rivojlantirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Denov tumani viloyat iqtisodiyotida qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirish, qayta ishlash, savdo-sotiq va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishi orqali muhim o'rin egallaydi. Tumanning iqtisodiy imkoniyatlarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilash bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir.

- Denov tumanining geografik joylashuvi va iqtisodiy ahamiyati

- Denov tumani Surxondaryo viloyatining sharqiy qismida joylashgan bo'lib, qulay tabiiy-geografik sharoitga ega. Tuman Tojikiston Respublikasi bilan yaqin hududda joylashgani sababli savdo-iqtisodiy aloqalar rivojlanishi uchun imkoniyat yaratadi. Hudud orqali o'tuvchi avtomobil va temiryo'l yo'llari ichki va tashqi iqtisodiy aloqalarni kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

- Tumanning iqlimi subtropik xususiyatga ega bo'lib, qishloq xo'jaligi uchun juda qulay hisoblanadi. Ayniqsa, bog'dorchilik, uzumchilik, sabzavotchilik va chorvachilik tarmoqlari yaxshi rivojlangan. Denov aholisi asosan dehqonchilik, tadbirkorlik va xizmat ko'rsatish sohalarida faoliyat yuritadi. Bu esa hudud iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

- Denov tumanining qishloq xo'jaligidagi o'rni

- Denov tumani Surxondaryo viloyatining agrar hududlaridan biri hisoblanadi. Tumanda paxta, g'alla, sabzavot, poliz ekinlari va mevalar yetishtirish keng yo'lga qo'yilgan. Ayniqsa, uzum va anor kabi mahsulotlar sifati bilan ajralib turadi.

- Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish bilan bir qatorda ularni qayta ishlash ham muhim ahamiyatga ega. Tumanda meva-sabzavotlarni saqlash va qayta ishlash korxonalari faoliyat yuritmoqda. Bu korxonalar aholini ish bilan ta'minlash va eksport hajmini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

- Chorvachilik sohasi ham tumanning iqtisodiy hayotida muhim o‘rin tutadi. Go‘sht, sut va boshqa chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish ichki bozorni ta‘minlash bilan birga qo‘shimcha daromad manbai hisoblanadi. So‘nggi yillarda zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish natijasida hosildorlik va mahsulot sifati oshib bormoqda.

- Sanoat va tadbirkorlikning rivojlanishi

XULOSA

Denov tumani Surxondaryo viloyati iqtisodiyotida muhim o‘rin tutadigan hududlardan biri hisoblanadi. Tumanning qulay geografik joylashuvi, tabiiy resurslari, mehnat salohiyati va transport infratuzilmasi iqtisodiy rivojlanish uchun keng imkoniyat yaratmoqda. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligi, bog‘dorchilik, uzumchilik, chorvachilik hamda meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash tarmoqlari hudud iqtisodiyotining asosiy yo‘nalishlari sifatida namoyon bo‘lmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Denov tumanida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiy samaradorlikni yanada oshirish mumkin. Denov o‘zining sanoat korxonalarini bilan nafaqat viloyatda balki respublikada munosib o‘rin tutadi. Sanoat korxonalarini, asosan, viloyatda yetishtirilgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlashga ixtisoslashgan. „Denovsut“, „Surxonoziqovqat“ aksanerlik jamyati korxonalarini, paxta tozalash, mexanika, araq-vino, konserva zavodlari, paxta tozalash fabrikasi bor. Denovda ishbilarmonlik va tadbirkorlikka keng yo‘l ochilgan. Kichik korxonalar, firma, shirkatlar faoliyat ko‘rsatmoqda. Ularda 20 dan ortiq yangi turdagi mahsulotlar ishlab chiqarilmoqda. Mustaqillik yillarida shaharda hunarmandchilikning ravnaqiga katta e‘tibor berilgan. Beshiksozlik, sandiqsozlik, temirchilik, duradgorlik va shunga o‘xshash sohalar keng rivojlandi. Hunarmandlar ayniqsa sandiqsozlikni san‘at darajasiga ko‘tarilgan.

Tumanning Tojikiston bilan yaqin hududda joylashgani tashqi savdo aloqalarini rivojlantirish va eksport hajmini ko‘paytirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, sanoat korxonalarini ko‘paytirish, xizmat ko‘rsatish sohasini kengaytirish hamda turizm salohiyatidan samarali foydalanish hududning istiqboldagi iqtisodiy taraqqiyotiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Kelgusida Denov tumanida infratuzilmani modernizatsiya qilish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, ekologik barqarorlikni ta‘minlash va innovatsion loyihalarni amalga oshirish orqali iqtisodiy rivojlanishni yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Umuman olganda, Denov tumani Surxondaryo viloyati iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim strategik hududlardan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Булатов А.С. Экономика. Учебник. Под ред. автора перераб. и доп. 3-е изд.- М.: Экономист, 2005, IX-глава.
2. Қодиров А. Иқтисодиёт назарияси. Ўқув қўлланма. Т.: ТошДТУ, 2010. 3. Gaibnazarova Z.T. Iqtisodiyot nazariyasi. Iqtisodiyotning umumiy nazariy asoslari. O'quv-uslubiy qo'llanma.- Т.: ToshDTU, 2013.- 122 б.
3. Слагода В.Т. Основы экономической теории. Учебник. - М.: ФОРУМ: ИНФРА-М. 2009. - 272 с.
4. О'лмасов А., Вахобов А. Iqtisodiyot nazariyasi. -Т.: «Sharq», 2006.
5. Tojiboeva D. Iqtisodiyot nazariyasi. 2-kitob: Oliy o'quv yurtlari o'quvchilari uchun o'quv qo'llanma. - Т.: «Sharq», 2003.
6. Tojiboeva D. Iqtisodiyot nazariyasi. – Т.: O'qituvchi, 2002.
7. Shodmonov Sh., Jo'raev T., Alimov R.O'. Iqtisodiyot nazariyasi. – Т.:”Moliya”, 2002.
8. Shodmonov Sh., G'ofurov U. Iqtisodiyot nazariyasi. (Darslik) -Т.: «Sharq», 2006.
9. Shodmonov Sh., G'ofurov U. va boshq. “Iqtisodiyot nazariyasi” fanidan ta'lim texnologiyasi. Uslubiy qo'llanma. - Т.: «Iqtisodiyot», 2010.